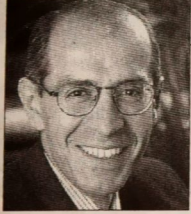

Gelenek çatışması olarak modernleşme

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Batılılaşma konusunda sıfır noktasında durmuyoruz. Arkamızda iki yüz yıllık bir birikim var. Şimdi, bütün bunlardan sonra Batı'yı okuma ve yorumlamada kullandığımız araçları, kavramları değiştirmemiz gerekiyor. Çünkü, Batılılaşma

diye aldığımız, tanıdığımız kavram aslında modernleşme. Dolayısıyla bundan böyle üstünde asıl durmamız gereken bu olgunun niteliği ve dönüşüm dinamikleri. Meseleyi, bugüne kadar olduğu gibi sadece siyasal bir perspektifle tarama şansımız yok. (Tabii, siyasal perspektife gerek yoktur demiyorum; o saçmalamak olur.) Onun yerine, bugüne kadarki metodolojinin tam zıddı olan bir yaklaşımla, sadece kendimizi kendimiz olarak tanımayı öngörmeyen, 'öteki'ni de bilmeyi gerektiren yeni bir süreç başlatılmalı. Bunlara bir önceki yazımda değinmiştim. Şimdi başka bir şeyin üstünde, modernleşmenin tanımı ve algılanışı üstünde durmak istiyorum.

Bizim 19. yüzyılda başlayan Batılılaşmayla özdeş modernleşmemiz özü olmayan bir süreçtir. Verilen bir karar, bir yol arayışı, bir umut çalkantısı içinde tutunulan

bir daldı modernleşme. Dolayısıyla tarihsel dinamiklerinden söz etmek çok güç. (Tarihsel derken 'kronolojik' demek istemiyorum.) O zaman modernleşme bizde bir 'gelenek' olarak doğuyor ve tüm gelenekler gibi sonraki kuşaklar tarafından devralınarak sürdürülüyor. Fakat önemli olan, bir gelenek olması niteliğiyle modernleşmenin toplumda mevcut olan farklı yönsemelerden, yordamlardan (ethos) sadece birisi oluşu. Belki başat fakat sadece birisi.

Modernleşme özellikle de gelenek niteliğiyle bir kültürel boyut kazandı. Fakat aslında, bir 'kalkınma', bir teknolojik gelişme, onun ekonomik nimetlerinden yararlanma çabası olarak başladı. Geleneğe dönüşmesi onu kapalı bir sistem haline getirdi ve bu özelliği taşıyan tüm kurumlar gibi muhafazakârlaştı. Modernleşmeyle özdeş bir Batılılaşma daha başlangıçta sürdürdüğü katı tutumuyla da aslında muhafazakârdı. Zaman bu niteliğini derinleştirdi. Toplumsal-siyasal tarih her ne kadar kültürel Batılılaşma-modernleşme yanlılarını ilerlemeci, bunu reddedenleri muhafazakar diye görüyor ve gösteriyorsa da bu artık o kadar geçerli değil. Türk modernizmasının, bu anlamda, karşısında yer alan, ekonomik-teknolojist modernleşmeyi kabul etse de kültürel modernleşmeye karşı çıktığı için muhafazakâr

diye bilinen cepheden fazla bir farkı yok. İkisi de aynı derecede muhafazakar.

Böyle bir tablo bizi oldukça garip bir noktaya taşıyor: Huntington'ın boş çıkan kehaneti farklı kültürler arası çatışmayı öngörüyordu. Denebilir ki, o kehanet daha mikro ölçekte ve içe dönük olarak Türkiye'de doğrulanmıştır. Türkiye, bugün, bir gelenekler çatışması yaşıyor. Fakat, işin çarpıcı yanı, bu çatışmanın artık Batı-Doğu, dışarıklı-yerel çatışması olarak görülmesindeki imkansızlıktır. İçselleştirilmiş, dolayısıyla da artık yerleşmiş, soybilimi olan bir modernitenin, bir 'geleneksel kültürel kurum' olarak, toplumdaki diğer yerleşik geleneklerle çatışmasıdır karşımızda duran manzara; yani, iki muhafazakâr kurumdur çarpışan. Dolayısıyla, köktenciler dışında artık toplumda 'Batılılaşmamış' bir kesim olmadığını düşünmek ve bu anlamda Batılılaşmanın yerleştirilerek tamamlandığını kabul etmek gerekir. Ama bunun sonucu ortaya bütün kanatlarıyla muhafazakâr bir toplumun çıkmasıdır. O kısır döngünün aşılıp, daha liberal bir sürecin başlatılabilmesi, gerekli siyasal, kültürel, toplumsal dönüşümün yapılabilmesi de bence Batı'yı yeniden okumak ve o süreçlerin iç mekanizmalarını öğrenmekle mümkündür.

Ben böyle düşünüyorum.